

Synen på fackets roll

Resultat av en undersökning från Demoskop

Maria Rankka och Cecilia Stegö Childò

Synen på fackets roll

Resultat av en undersökning från Demoskop

Maria Rankka och Cecilia Stegö Chilò

TIMBRO

Timbro, augusti 2006

ISBN 10: 91-7566-630-8

ISBN 13: 978-91-7566-630-3

Timbro, Box 5234, 102 45 Stockholm

tel 08-587 898 00, fax 08-587 898 55

info@timbro.se, www.timbro.se

Inledning

Det är bara några veckor kvar till riksdagsvalet, relativt jämnt mellan blocken och nu pratar många politiska bedömare om samma sak: Ska socialdemokraterna, trots sitt dåliga utgångsläge, vinna valrörelsen och därmed också valet och regeringsmakten för ytterligare en fyraårsperiod?

Situationen säger mycket om svensk politik. Sedan närmare två år har de borgerliga partierna dominerat inrikespolitiken. De har gjort svenskarna uppmärksamma på regeringens svagheter och presenterat förslag till reformer på en lång rad områden. På en annan spelplan har medierna gjort de flesta svenskar medvetna om baksidan av socialdemokraternas långa maktinnehav. Skandalerna har avlöst varandra. Men när det börjar dra ihop sig till valrörelse är det likväl kring socialdemokratien som det mesta kretsar.

Några som inte förstår denna svenska valrörelselogik är de utländska journalister som nu kommer till Sverige för att bevaka valet. Vi träffar många av dem och deras förvirring är påtaglig. De känner till statsministerns tal om social turism från de forna östländerna – och hur det kom på skam. De vet att Sverige har högre arbetslöshet än vad AMS redovisar. De känner till att statsministern är föremål för förundersökning och att kommunalrådet i Malmö och SSU-ordföranden är åtalade. Frågan som ställs är: Hur kan socialdemokraterna fortfarande, och så totalt, dominera det politiska livet i Sverige?

Den frågan är inte alldeles enkel att svara på eftersom förklaringarna är många. Granskningsinstrumenten är svaga i vårt land. Oppositionen är inte nödvändigtvis svag, utan undanträngd. Det långa socialdemokratiska maktinnehavet och sättet att använda utnämningssmakten har lett till konformism och försiktighet. Den svenska socialdemokratien förknippas med uppbyggandet av välfärden och låg konfliktnivå på arbetsmarknaden. Det finns en stark dominans för systembevarande utgångspunkter i medierna, på kulturscenerna och universiteten.

Att socialdemokraterna fortfarande har en särställning beror sannolikt på det som redan nämnts, men också på något betydligt enklare. Socialdemokratien förfogar över resurser som ingen annan politisk kraft i Sverige är i närheten av. Enbart LO:s stöd var i förra valrörelsen sex gånger större per svensk, än vad George W Bush spenderade per amerikan i senaste presidentvalskampanjen.

Socialdemokraterna får av naturliga skäl störst del av det offentliga partistödet. Den särställning på lotterimarknaden som socialdemokraterna genom lagstiftning har gett sig själva är däremot allt annat än naturlig. Det monopolistiska A-lotteriet betalade vid den senaste gången ut 91 miljoner kronor till socialdemokraterna. Utöver detta ger

de fackliga organisationerna omfattande stöd till partiet i form av dels bidrag, dels ett stort antal arbetstimmar som ombudsmän och fackliga förtroendemän lägger ner på partiarbete i valrörelsen. Riksdagsmannen och professorn i nationalekonomi Carl B Hamilton uppskattade det sammanlagda värdet av fackets stöd till SAP inför valet 2002 till smått ofattbara 516 miljoner kronor. Det kan jämföras med de borgerliga partiernas valbudgetar som uppgick till sammanlagt 75 miljoner kr.

Medan motsvarigheten till LO i andra länder, närmast i Danmark, fjärrar sig från sina socialdemokratiska partier, verkar förhållandet mellan den svenska arbetarrörelsens ”båda grenar” vara starkare än på mycket länge. LO:s ordförande Wanja Lundby-Wedin, som sitter i partiets mäktiga verkställande utskott, rör sig obehindrat mellan rollerna som facklig ledare och politiker. Göran Persson har slutat tala om facket som ett särintresse bland andra. Det är märkligt, och en del av förklaringen till socialdemokratiens särställning i svensk politik, att inte fler reser frågan om den påstådda värde- och intressegemenskapen mellan LO och socialdemokratin verkligen existerar.

I frånvaron av en sådan debatt kan socialdemokraterna tänja på definitionerna. Socialdemokrater talar gärna om att de värnar inte bara om arbetarna utan om ”löntagarna” och inte bara om LO utan om ”facket”. Och även om både TCO och SACO är partipolitiskt obundna så leds båda organisationerna av före detta socialdemokratiska topptjänstemän. För många människor är det en outtalad sanning att den fackliga världen tillhör socialdemokratin. Frågan är bara hur alla medlemmar ser på den ”gemenskapen”.

Varför är människor medlemmar av de fackliga organisationerna? Vad vill de att facket ska göra? Och hur ser man på ett verkligt eller tänkbart stöd till socialdemokraterna?

Timbro har låtit Demoskop genomföra en undersökning bland drygt 1 000 personer med medlemskap i olika fackförbund, om synen på fackets roll. Resultatet av undersökningen redovisas i den här rapporten.

Om undersökningen

Undersökningen är genomförd av Demoskop under perioden 13 april-14 maj 2006. Syftet var att få en bild av hur fackligt anslutna ser på fackets roll och uppgifter, samt svar om synen på ett antal frågeställningar i sak. Undersökningen har genomförts genom telefonintervjuer med 1 005 fackligt anslutna. Bruttourvalet bestod av ett slumpmässigt befolkningsurval, intervjuer gjordes sedan med de personer som uppgav sig vara medlemmar i någon facklig organisation.

Sammanfattande resultat

Vill man sammanfatta ger undersökningen stöd för det de flesta redan vet. Människor är med i facket i huvudsak för a-kassans skull och gillar inte tanken på att fackliga organisationer ger, eller kan misstänkas ge, socialdemokraterna stöd.

Undersökningen visar att det finns en tydlig spricka mellan fackföreningsrörelsens elit som ofta ser som sin uppgift att delta i debatten och formulera ståndpunkter i politiska frågor, och de vanliga medlemmarna. De flesta medlemmar, 67 procent, uppger att de är med i facket "för att kunna få tillgång till A-kassan". På andra plats kommer "för att få mina intressen tillvaratagna" (65 procent). Och hela 63 procent instämmer i påståendet att "facket borde ägna sig mer åt frågor som rör situationen på arbetsplatserna och mindre åt den allmänpolitiska debatten". Bara 13 procent tar avstånd.

Också påståendet att "facket har en för nära relation till socialdemokraterna" får ett starkt stöd, 43 procent i gruppen bestående av medlemmar från de tre stora fackliga organisationerna, 26 procent delar inte den uppfattningen. Bland LO-medlemmarna är det en ännu högre andel som tycker att facket har en för nära relation till socialdemokraterna, 48 procent, bara 19 procent ger den nära relationen sitt godkännande.

En annan fråga ger upphov till anmärkningsvärda svar. "Uppfattar du att den fackliga organisation du är medlem i bidrar med pengar, personal eller andra resurser för att stötta socialdemokraterna i valrörelsen?". Här svarar enbart 60 procent av LO-medlemmarna "ja", fastän LO inte gör någon hemlighet av sitt stöd till socialdemokraterna. Av de LO-medlemmar som ändå vet hur det ligger till, är en majoritet (53 procent) negativa till partistödet, medan enbart 44 procent ställer sig positiva. Resultatet bekräftar bl a Rapport i Sveriges Televisions SIFO-undersökning från april i år på samma tema. I den undersökningen svarade 61 procent av LO-medlemmarna att de tycker att stödet är fel.¹

Mer pikant är kanske hur TCO- och SACO-medlemmarna svarar Demoskop. Hela 28 procent av TCO-medlemmarna och 18 procent av SACO-medlemmarna tror att deras fackliga organisation stöttar socialdemokraterna i valrörelsen, trots att båda organisationerna hävdar partipolitisk neutralitet. Av dem som tror att stöd till socialdemokraterna utgår i någon form, var hela 77 procent av TCO:arna och 74 procent av SACO-medlemmarna negativa till att sådant stöd ges.

Talet om en "samlad arbetarrörelse" skramlar ännu tommare när de fackliga medlemmarna tillfrågas om politiska sakfrågor. Från andra undersökningar vet vi att LO-medlemmarna inte stöder socialdemokratisk politik på en rad områden som skolfrågor och frågor som rör lag och ordning. Nu kan några viktiga socialdemokratiska stridsfrågor läggas till den gruppen.

.....
¹ www.svt.se, "LO-medlemmarna emot stöd till socialdemokraterna", publicerad 9 april 2006.

Demoskop frågade: Nyligen har det föreslagits att ungdomar ska undantas från reglerna i Lagen om anställningsskydd (LAS) för att de lättare ska komma in på arbetsmarknaden. Tror du ett sådant undantag skulle göra företagen mer benägna att anställa ungdomar?

En klar majoritet av LO-medlemmarna, 55 procent, svarade ja på den frågan, 41 procent svarade nej och 4 procent angav ”vet ej”. Resultatet skiljer sig anmärkningsvärt lite från både TCO- och SACO-medlemmarnas svar. Varken arbetar- eller löntagarrörelsens folk verkar särskilt intresserade av att delta i kampen mot Maud Olofssons förslag och en mer flexibel arbetsmarknad.

På den mycket öppna frågan ”anser du att förutsättningarna för att starta och driva företag i Sverige borde förbättras” svarar återigen LO-medlemmarna ”fel”. Hela 41 procent säger ”ja, i stor utsträckning”, ytterligare 51 procent ”ja, i viss utsträckning”. Socialdemokraterna å sin sida framhårdar i att Sverige har ett företagsklimat i världsklass.

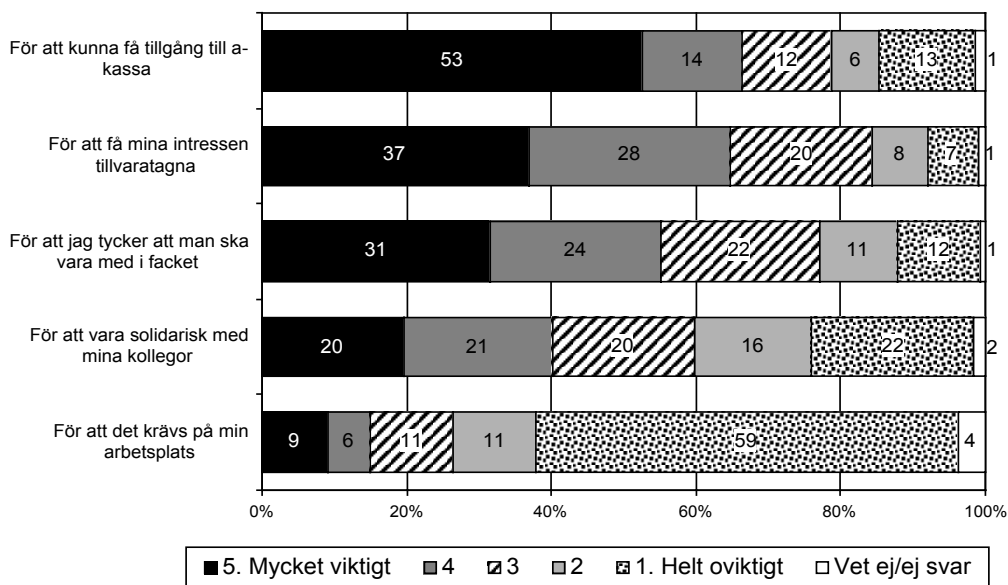
Resultat av undersökningen

Varför vara med i facket?

Bas: Samtliga, 1 005 intervjuer

Hur viktiga har följande faktorer varit för ditt beslut att gå med i facket?

(5= Mycket viktigt, 1= Helt oviktigt)

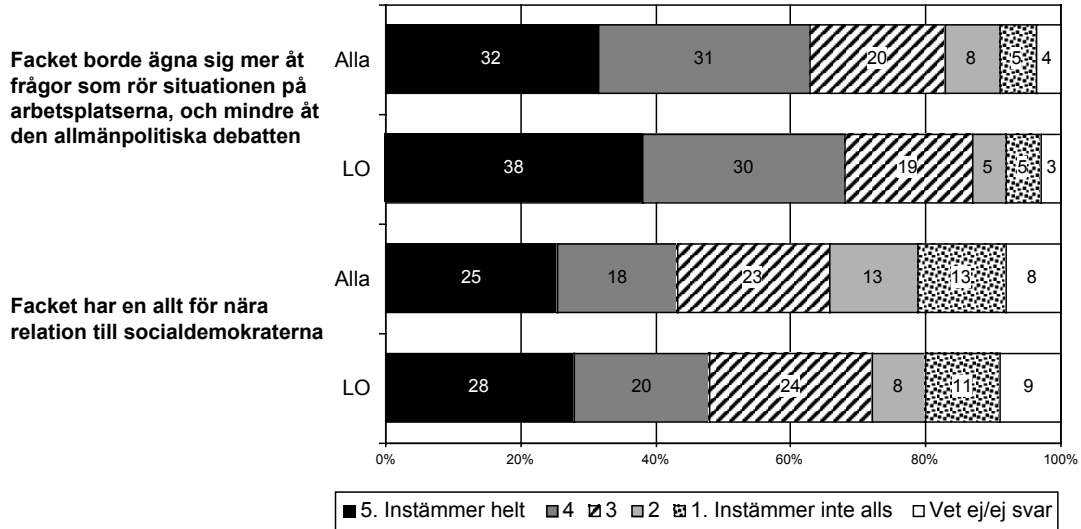

Facketets roll i samhällsdebatten?

Bas: Samtliga, 1 005 intervjuer

I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden om facketets roll i samhällsdebatten?

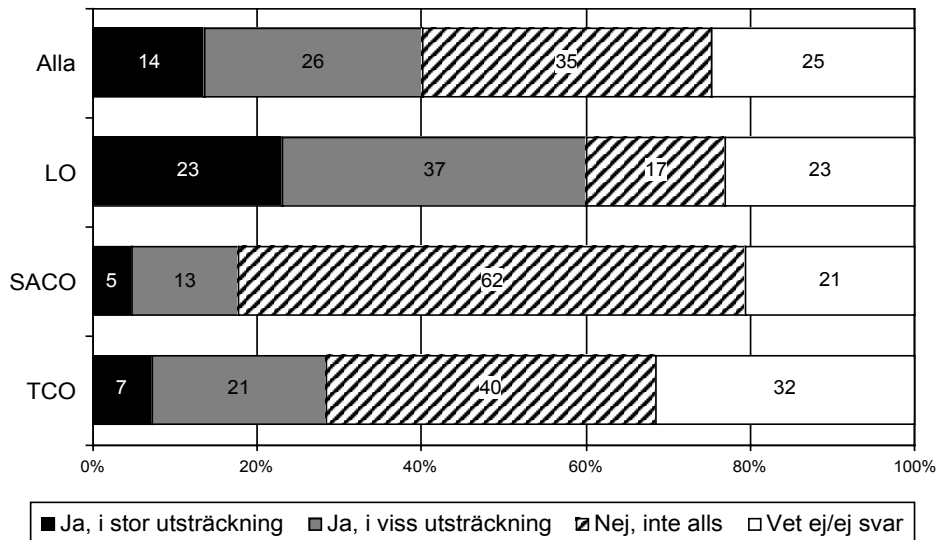
(5= Instämmer helt, 1= Instämmer inte alls)

Ger facket stöd till (s) i valrörelsen?

Bas: Samtliga, 1 005 intervjuer

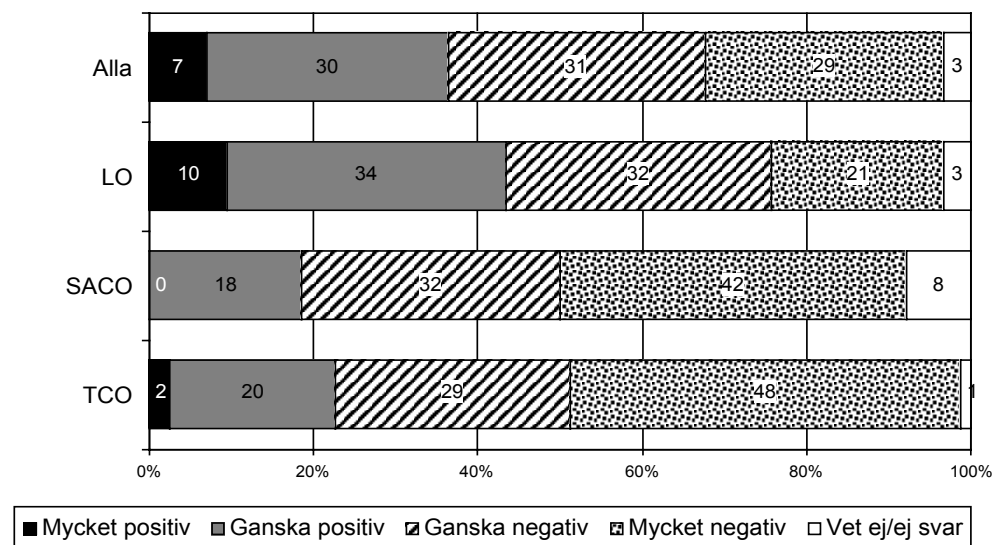
Uppfattar du att den fackliga organisation du är medlem i bidrar med pengar, personal eller andra resurser för att stötta socialdemokraterna i valrörelsen?

Synen på eventuellt stöd till (s)?

Bas: Om uppfattning att facket bidrar, 403 intervjuer

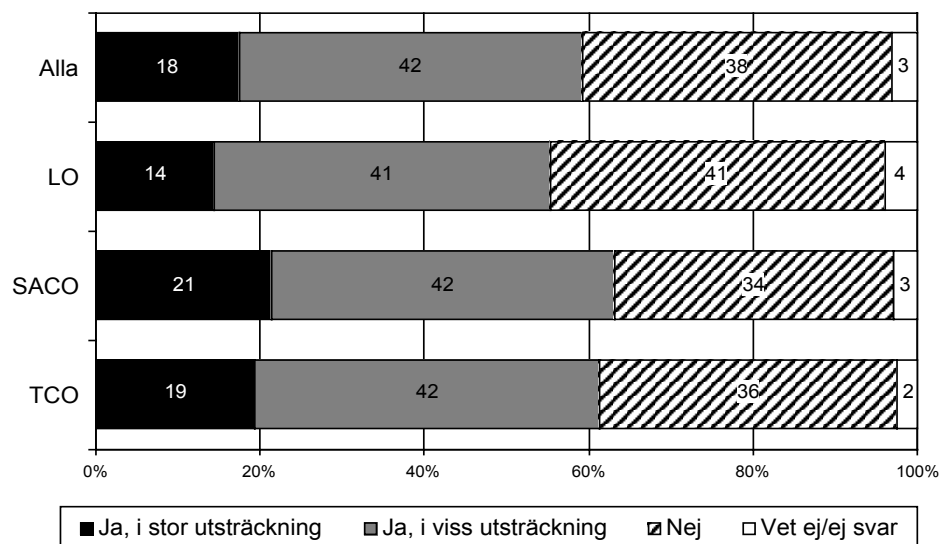
Är du positiv eller negativ till att din fackliga organisation ger sådant stöd?

Ger LAS-undantag för ungdomar fler jobb?

Bas: Samtliga, 1 005 intervjuer

Nyligen har det föreslagits att ungdomar ska undantas från reglerna i Lagen om anställningsskydd (LAS), för att de lättare ska kunna komma in på arbetsmarknaden. Tror du att ett sådant undantag skulle göra företagen mer benägna att anställa ungdomar?

Bör företagsamhetens villkor förbättras?

Bas: Samtliga, 1 005 intervjuer

Anser du att förutsättningarna för att starta och driva företag i Sverige borde förbättras?

